

KRING DEN NORDISKA

DEBATTEN

DEBATTEN om Nordens framtid har på sistone skjutit ny fart. Bortsett från de norska avvisande rösterna är det mest de positiva strömningarna, som stigit upp till ytan, medan de rent negativa krafterna ännu så länge helst valt tystnaden. Det är därför alltså ogörligt att mäta de olika opinionernas styrka. Så mycket är dock tydligt att den nordiska stämningen under intryck av vinterns krigshändelser blivit allt kompaktare i Danmark och vunnit ökad utbredning i Finland — på det senare tyder presidentvalet och sannolikt även Linkomies' utnämning till statsminister. Och i Sverige har den samnordiska försvarstanken fått den kraftigaste stöt framåt genom försvarsminister Skölds realistiskt framåtblickande tal på Viktoriasalen. Inom det maktägande socialdemokratiska partiet ha hittills egentligen blott en del visserligen framstående men frilansetiketterade akademiker — t. ex. hrr Nothin, Sandler och Örne — tagit till orda för ett samlat Norden. Det har med rätt eller orätt betvivlats, att de stått i någon djupare kontakt med massorna. Hr Sköld däremot intar en position mitt i partiets kraftcentrum, och det kan inte gärna tänkas att han givit publicitet åt sitt nordiska försvarsprogram utan kännning med statsministern. Hans tal var därför en av de märkligaste politiska tilldragelserna på de nordiska breddgraderna efter 1940 och 1941 års krigshändelser. Det öppnar vidare utsikter än man förut ville tro på, både därför att det ökat det nordiska hypoteket i vårt största parti och därför att det överhuvud ytterligare förpliktar detta till vakthållning kring försvaret i framtiden.

— — —

När en nordisk försvarsgemenskap ställes under debatt, heter det ofta, att ett nordiskt försvarsförbund ingånget före kriget inte skulle ha varit i stånd att hindra de olyckor, som sedan 1939 drabbat Finland, Danmark och Norge och indirekt även Sverige. Denna tes utvecklas särskilt ivrigt just nu bland norrmän men den accepteras även av många svenskar.

Att diskutera bärkraften hos hypotetiska antaganden är alltid vanskligt. Men likaväl som skälen för den ovannämnda tesens riktighet kunna motskälen få bli argument i den nordiska debatten. Förutsättningen för varje sådan diskussion måste givetvis vara att det tänkta försvarsförbundet ej blott haft verklig ömsesidigt förbindande fasthet utan även vilat på ett starkt och modernt försvar i alla de fyra länderna. Det farligaste läget för Norden skulle även då ha uppstått under den nya Tilsitalliansens tid, d. v. s. så länge paktens mellan Hitler och Stalin gällde, nämligen om dessa makter velat göra gemensam sak mot Norden. Några sådana planer tyckas dock aldrig ha smitts, och intresset knyter sig därför till isolerade angrepp mot Norden. Ett ryskt överfall 1939 mot Finland hade naturligtvis också då varit tänkbart, men ett enigt och väpnat Norden skulle redan från början ha avkyllt Rysslands angreppslust, och hade överfallet ändock skett måste det — trots Sveriges, Danmarks och Norges nödtvungna och samtidiga vakt-hållning söderut och västerut — ha gjort motståndet mot ryssarna ännu hårdare än finnarna ensam förmådde prestera. Med all säkerhet skulle Norden, som ej heller då hade kunnat önska dras in i storkriget, precis som i februari 1940 ha avvisat ett eventuellt erbjudande av västmakterna om hjälp mot Sovjet. Med till viss-het gränsande sannolikhet skulle tyskarna ej ha kunnat ockupera ett väl berett och befästat Norge på ett sådant sätt som skedde genom 9 april-kuppen. Troligen skulle blotta vetskapen om den starka och kompakta beredskapen ha avhållit tyskarna från att ta språnget ut i det ovissa. Däremot står alltid frågan öppen om ett välrustat Danmark ens med hjälp från broderfolken länge skulle ha kunnat motstå 1940 års tyska krigsmaskin. Men tyskarnas intresse av att ockupera Danmark var säkerligen nära förbundet med deras intresse att behärska Norge och få en trygg brygga till Nordens Atlantkust. Därför skulle även Danmarks risker under ett försvarsförbund ha varit mindre än de i verkligheten visade sig vara. Om utvecklingen för Nordens del blivit den som här hypotetiskt skisserats, skulle slutligen ett Finland, som stötts av ett intakt Norden, ha haft helt andra möjligheter att hålla sig utanför det tysk-ryska kriget än det nu hade i juni 1941.

Det kan sägas, att allt detta är lösa antaganden. Men man har likafullt rätt att få anföra dem, såsom alternativ till den ohyggliga verklighet, som Norden fått uppleva. Naturligtvis har därmed inte besvarats, hur utgången skulle ha blivit, om Tyskland

kastat hela sin styrka mot Norden. Trots sina i jämförelse med Polen, Jugoslavien, Holland och Belgien mycket gynnsammare naturliga försvarsmöjligheter, inte minst försvarets stora djup, skulle kanske även ett militärt samorganiserat Norden till sist måst lita till andra makters hjälp. Men den alternativa skissen har gjorts för att visa hur avsevärt en före 1939 samfällt planlagd beredskap skulle ha reducerat riskerna för Norden att pressas in i kriget. Så måste förhållandet bli även i framtiden, så långt det står i mänsklig förmåga att kalkylera. De ökade åtagandena skulle korrespondera mot minskade krigsrisker. Även för Nordens försvar måste den gamla sentensen »si vis pacem para bellum» gälla.

— — —

Landshövding Sandler har i sin bländande skrift »Nordens sak är vår» myntat uttrycken »maximalism» och »minimalism». Med det förra menar han tydligen — fullt tydlig är sällan hr Sandler — den resolut och oförtövat bildade förbundsstaten, för vilken ej blott försvar och utrikespolitik utan även andra ting vore gemensamma uppgifter för samtliga de nordiska länderna. För minimalisterna däremot skulle Nordens enhet vara blott ett hägrande framtidsmål. Vilken beteckning han tänkt sig för ett program av hr Skölds sort har han inte angett. Enligt hr Sköld är det den primära uppgiften att bygga upp ett starkt nordiskt solidariskt försvar under viss enhetlig militär och utrikespolitisk ledning oberoende av frågan om förbundsstatsbildning eller inte. För samma tanke gjorde Svensk Tidskrift sig till tolk i fjol (»Nordens väg», häfte 3). Att realiserandet av just detta trygghetsprogram så skyndsamt som möjligt efter kriget nu är grundväsentligare än allt annat nordiskt ligger åtminstone för oss i öppen dag. Detta program om något förtjänar beteckningen minimum, utan att därför förblandas med den Slanderska minimalismen.

Om allt det önskliga sedan kan nås beror på ett otal oförutsebara faktorer, främst då storkrigets utgång och de nordiska folkens spontana vilja att verkligen ty sig till varandra under parollen »en för alla och alla för en» och besegla utfästelserna genom likvärdiga uppoffringar. Det vore den största oklokhets att underskatta de otaliga svårigheterna. Det kan bli nödvändigt att gå stegvis fram. Ett sådant etappernas program uppställer generalöjtnant Pontus Reuterswärd i sin eftersinnande skrift »Skandinavism — nordism — försvarsförbund» — en skrift som har den stora och sällsynta förtjänsten att den utan alla känslöftergifter

och allt önsketänkande visat upp raden av den praktiska nordismens svårlösta problem. Denne militäre fackman vill åtminstone för närvarande begränsa den försvarspolitiska debatten till att avse blott Sverige—Finland; Norges samgående med Norden, som inte rimligen kan ske mot norrmännens egen vilja, skjuter han på framtiden, och ett försvar av Danmark anser han alltför bekymmersamt för att fresta Sverige till biståndslöften. Måhända får generallöjtnant Reuterswärd rätt i att »på längre sikt hotet från öster synes vara det väsentliga» och att Sveriges politik bör anpassas därefter. Men vore det ur svensk egoistisk synpunkt ens militärt klokt att ur den nordiska ekvationen från början utesluta Danmark — Nordens troligen just nu mest nordiska land? Skulle inte ett förberett Norden väl kunna tänkas försvara åtminstone Själland och därigenom spärra en söderifrån anfallande makts väg över de danska öarna till Sverige? Och har inte Sverige det mest vitala intresse att delta i försvaret mot ett stormaktsangrepp på Bornholm, som annars genom sitt läge skulle kunna bli ännu farligare för Sverige än Malta varit för Italien?